

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ของกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ ภายใต้นโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน

ความนำ

บทนี้เริ่มกล่าวถึงตั้งแต่โครงสร้างทางการเมืองของรัฐบาลพ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยมุ่งเน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคณะรัฐมนตรีและกลุ่มธุรกิจการเมือง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการก้าวเข้ามาบริหารประเทศของกลุ่มธุรกิจเอกชนในรูปแบบใหม่ ซึ่งการที่กลุ่มธุรกิจเอกชนมีบทบาทในการบริหารประเทศนั้น ได้สร้างความได้เปรียบมหาศาลแก่กลุ่มธุรกิจเหล่านั้น โดยรัฐบาลพ.ศ.ท.ทักษิณนั้นได้ชื่อว่าเป็นรัฐบาลหนึ่งที่มีตัวแทนมาจากกลุ่มธุรกิจเอกชนมากที่สุด ย่อมมีโอกาสมากเช่นกันที่กลุ่มทุน หรือกลุ่มธุรกิจเอกชนทั้งหลายจะแสวงหาผลประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจของตนเองหรือพวกพ้องทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงพบความพยายามจากกลุ่มทุนต่างๆ ในการพยายามผลักดันนโยบายสาธารณะ หรือนโยบายทางเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มตนเอง ซึ่งอาจรวมถึงนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนด้วย

นอกจากนี้จะกล่าวถึงผลประโยชน์ที่กลุ่มธุรกิจการเมืองได้รับประโยชน์จากนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้

4.1 กลไกทางการเมือง และโครงสร้างอำนาจทางการเมือง

สำหรับประเทศไทยนั้น กลุ่มทุนได้ก้าวเข้ามามีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ ภายหลังจากที่ระบอบทหารได้เริ่มลดอำนาจในการปกครองประเทศลงเมื่อปี ค.ศ.1973 และตั้งแต่ปี ค.ศ.1973-1997 บทบาทส่วนใหญ่ของกลุ่มทุนนั้นยังคงเป็นเพียงลักษณะของผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองเท่านั้น ยังมีได้มีบทบาทในการก้าวเข้ามาบริหารประเทศอย่างเด่นชัดอย่างสมัยรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งกลุ่มทุนและนักธุรกิจนั้นได้เริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่สมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ โดยมีสัดส่วนในคณะรัฐมนตรีชุดนั้นร้อยละ 64 และเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ จนกระทั่งรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่กลุ่มทุนต่างๆ ได้พลิกบทบาทจากเบื้องหลังนักการเมืองมาเป็นผู้กำหนดนโยบายของประเทศเสียเอง¹

โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการผูกขาดทางธุรกิจกับการเมือง พบว่ากลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ทางการเมือง เช่นครอบครัวของ

¹ รัตพงษ์ สอนสุภาพ และประจักษ์ น้าประสานไทย, *Thaksinomic's Model ปฏิรูปความมั่นคงสู่ฐานอำนาจใหม่* (กรุงเทพฯ: ยู เอ็ม ซี เพรส, 2546), หน้า 12-13.

คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลชุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ปรึกษาและเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการ หรือ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างๆ จนถึงระดับที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ธุรกิจผูกขาด หรือธุรกิจกึ่งผูกขาดภายในประเทศไทยทั้งสิ้น ตั้งแต่การเป็นผู้ถือหุ้นหรือ กรรมการบริหาร ในบริษัทแม่ หรือบริษัทลูก ทั้งนี้กลุ่มธุรกิจผูกขาดทั้งหลาย หรือกลุ่มธุรกิจต่างๆ ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันกับกลุ่มการเมืองทั้งทางตรง โดยการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการต่างๆ เป็นต้น หรือทางอ้อม โดยการเป็นที่ปรึกษาหรือทำธุรกิจร่วมกับพรรคการเมือง ซึ่งขณะนั้นมีกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่หรือตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้งอย่างน้อย 7 ตระกูลเข้ามาบริหารประเทศ ได้แก่ตระกูลชินวัตร จีรุ่งเรืองกิจ เจียรนวนนท์ มหากิจศิริ สิริวัฒนภักดี มาลินนท์ โภธารามิก เป็นต้น²

²“ผลวิจัยธุรกิจผูกขาดการเมือง,”ไทยโพสต์ (26 สิงหาคม 2550): 4.

ตารางที่ 4.1 แสดงกลุ่มธุรกิจและตระกูลที่เกี่ยวข้องกับพรรคไทยรักไทย

ชื่อและตำแหน่ง	บริษัทธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	ตำแหน่งในครม.
พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (หัวหน้าพรรค)	แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส ชินแซทเทลไลท์ ชินคอร์ปอเรชั่น	นายกรัฐมนตรี
นายประยุทธ์ มหากิจศิริ (รองหัวหน้าพรรค)	เนสกาแฟ	
นายเสนาะ เทียนทอง (ประธานที่ปรึกษาพรรค)	ศ.เทียนทอง	
นายอดิษฐ์ โภธารามิก (รองหัวหน้าพรรค)	เทล โฟน&เทลคอมเอเชีย จัดมิน อินเตอร์เนชั่นแนล	รมว.กระทรวงพาณิชย์
นายประชา มาสินนถ์ (รองหัวหน้าพรรค)	บีอีซีวีร์ด	รมช.กระทรวงคมนาคม
นายสุริยะ จรุงเรืองกิจ (เลขาธิการพรรค)	เครือซัมมิท	รมว.กระทรวงอุตสาหกรรม
นายพิทักษ์ อินทวิทยานันท์ (รองหัวหน้าพรรค)	เครือเจริญโภคภัณฑ์	รองนายกรัฐมนตรี

หากพิจารณาจากตารางข้างต้นจะพบว่ารัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้นประกอบด้วย ตัวแทนจากกลุ่มธุรกิจ หรือกลุ่มผลประโยชน์ระดับประเทศแทบทุกประเภท ได้แก่กลุ่มสื่อสารขนาดใหญ่ 3 กลุ่มคือ กลุ่มชินคอร์ปของตระกูลชินวัตร กลุ่มทรู คอร์ปอเรชั่น ของตระกูลเจียรวนนท์ กลุ่มเทลคอมเอเชีย ของตระกูล โภธารามิก รวมทั้งกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ระดับทวีป ได้แก่ กลุ่มเครือซัมมิท ของตระกูลจรุงเรืองกิจ และกลุ่มสื่อสารมวลชนของตระกูลมาสินนถ์ กลุ่มอุตสาหกรรมกรรมการเกษตรของตระกูลเจียรวนนท์ เป็นต้น นอกจากนี้หากวิเคราะห์ลึกลงไปจะพบว่าแม้จะ ไม่มีตัวแทนจากกลุ่มธุรกิจการเงิน แต่ธนาคารกรุงเทพก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดโดยตรงกับตัวพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเองด้วย

นอกจากกลุ่มธุรกิจข้างต้นซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องทางตรง โดยการเข้าร่วมดำรงตำแหน่งทางเมืองแล้ว ยังมีที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อมคือเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังหรือสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองเช่น นายธนินท์ เจียรวนนท์ จากบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ นายเจริญ สิริวัฒนภักดี จากบริษัทเบียร์ไทย (1991) บริษัทแสลง โสม หรือบริษัทในเครือแอลเอสพีวี หรือนายบุญยติสิทธิ์ โชควัฒนา จากบริษัทเครือสหพัฒนา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาอดีตรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง (นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์) ขณะนั้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงกลุ่มธุรกิจอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี กลุ่มอุตสาหกรรมเหล็กกล้า กลุ่มอาหารมัตริพย์ กลุ่มสื่อสาร กลุ่มธนาคาร ที่คอยสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคไทยรักไทย ดังนั้นจากตัวอย่างข้างต้นพอเห็นได้ว่า องค์ประกอบของพรรคไทยรักไทย และรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณคือการสร้างกลไกทางการเมืองแบบใหม่ขึ้นมา โดยอาศัยเครือข่ายของนักธุรกิจคอยให้การสนับสนุนนับตั้งแต่การเริ่มจัดตั้งพรรค จนถึงขั้นการก้าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของคณะรัฐบาล ซึ่งการก้าวเข้ามาของกลุ่มทุนต่างๆนั้น ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองโดยตรง ส่งผลให้โครงสร้างทางอำนาจในรัฐบาลยุคนั้น ถูกยึดกุมโดยกลุ่มธุรกิจเอกชนระดับชาติ หรือกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่ม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าว ได้สร้างให้อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจต่างๆ มีอำนาจ และอิทธิพลเหนือกลุ่มอำนาจเก่าอย่างกลุ่มทหาร หรือกลุ่มข้าราชการประจำ เป็นต้น

ในรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณขณะนั้น ได้มีการเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีอยู่บ่อยครั้ง แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยนั้นพบว่าทุกครั้งที่เกิดการปรับเปลี่ยนตำแหน่ง ตัวแทนของกลุ่มธุรกิจต่างๆยังคงสามารถดำรงตำแหน่งในกระทรวงสำคัญต่างๆ ได้ ซึ่งการปรับคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ครั้งที่ 4 เป็นต้นไป จะพบว่ามีกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่อย่างน้อย 6 ตระกูลทั้งตระกูลชินวัตร เจียรวนนท์ มหา กิจศิริ โพรธารามิก จิงรุ่งเรืองกิจ สิริวัฒนภักดี มาลินนท์ หรือจุฬาทูร ถูกสับเปลี่ยนเข้ามาบริหารประเทศตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้ามาคุมงาน บริหารงานด้านเศรษฐกิจ หรือกระทรวงขนาดใหญ่อย่างกระทรวงกลาโหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม ฯลฯ ผ่านญาติพี่น้อง หรือตัวแทนแทบทุกคณะรัฐมนตรี จึงสามารถตั้งเป็นข้อสังเกตว่า ได้เกิดการต่อรองอย่างเข้มข้นของกลุ่มผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าอย่างข้าราชการ ทหาร ที่ต้องการรักษาฐานอำนาจเดิมของตนเองไว้ และกลุ่มอำนาจใหม่อย่างกลุ่มธุรกิจเอกชนที่ต้องการสร้างฐานอำนาจของตนเองขึ้นมา เพื่อต่อรอง หรือครอบงำกลุ่มอำนาจเก่า ผลก็คือเกิดการสับเปลี่ยนการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของรัฐบาลชุดนั้นมีการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีจำนวนมากครั้งที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลในทัศนะของผู้วิจัยเป็นไปในลักษณะการประนีประนอมหรือการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ภายในรัฐบาลพรรคไทยรักไทยเสียมากกว่า

สำหรับการก้าวเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้น ได้รับการสนับสนุนทางด้านต่างๆจากกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้ง โดยเฉพาะจาก

นายธนินท์ เจียรวนนท์ แห่งบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (เครือซีพี) ทั้งๆที่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้น ทั้งสองบริษัทเคยแข่งขันทางการค้าระหว่างกัน แต่สุดท้ายทั้งสองได้กลายเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกัน ในที่สุด การเป็นพันธมิตรทางธุรกิจดังกล่าวทำให้นายธนินท์สามารถสร้างความแข็งแกร่งในการแข่งขันกับบริษัทข้ามชาติทั้งหลายได้ ขณะเดียวกันการเข้าร่วมของกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ทำให้พรรคไทยรักไทย หรือรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมีความเข้มแข็งทางการเงินเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองจึงเป็นในลักษณะต่างตอบแทน ซึ่งพ.ต.ท.ทักษิณ ได้มอบตำแหน่งทางการเมืองให้แก่กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์เพื่อตอบแทนนั่นเอง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการตอบแทนระหว่างทั้งสองฝ่ายดังต่อไปนี้ เช่น ในการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง นายวัฒนา เมืองสุข หลานเขยของนายธนินท์สามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วย หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ ได้ ส่วนนายวีระชัย วีระเมธีกุลลูกเขยของนายธนินท์เองดำรงตำแหน่งผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการเจรจาเขตการค้าเสรี ไทย-จีนนี้ หรือนายพิทักษ์ อินทรวินัยนันท์ คนสนิทของนายธนินท์ก็เคยดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี รวมถึงตัวนายธนินท์เองก็เคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษารัฐมนตรีกระทรวงการคลัง(ที่ปรึกษานายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์) ส่วนนายสม จาคูศรีพิทักษ์ พี่ชายของนายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์ก็ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ และนายสมคิดเองก็เคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาบริษัทไทยเพรสซิเดนทึ่สุดสัปดาห์ ในเครือบริษัทสหพัฒนา ดังนั้นนายบุญยสิทธิ์ โชควัฒนา จึงเข้าเป็นที่ปรึกษาของนายสมคิดเช่นเดียวกัน จากตัวอย่างข้างต้นคงพอที่จะทำให้เห็นการได้รับผลตอบแทนด้วยการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองของคนสนิท หรือญาติพี่น้องนายธนินท์ รวมถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และนายธนินท์ เจียรวนนท์ ได้นั่นเอง

หากปัจจุบันพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรยังคงดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าน่าที่จะมีการเข้าร่วมของกลุ่มทุนหรือกลุ่มผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากว่าพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นบุคคลหนึ่งที่สามารถประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มทุนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การสลับปรับเปลี่ยนตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ เพื่อตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์จะสามารถดำรงตำแหน่งได้อย่างเสมอภาค หรือตาม โควตาของกลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้การเสนอนโยบายต่างๆ ก็สามารถทำได้เป็นอย่างดี เป็นรูปธรรม สามารถสร้างประโยชน์แก่ประชาชนได้จริงอย่างโครงการเขตการค้าเสรีนี้ ขณะเดียวกันกลับสามารถเอื้อผลประโยชน์อย่างมหาศาลแก่กลุ่มธุรกิจของตนเอง หรือพวกพ้องได้เช่นกัน โดยปัจจุบันกลุ่มธุรกิจเอกชนต่างๆ เริ่มปรับบทบาทของตนเอง และตระหนักมากขึ้นว่าการที่กลุ่มของตนเองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศได้นั้น จะสามารถเอื้อผลประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจของตนเองโดยตรงได้ดีกว่า หรือสามารถเอาเปรียบกลุ่มบุคคลอื่นได้ง่ายมากกว่า ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากลไกทางการเมืองที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณสร้างขึ้นนั้น ได้อาศัยช่องว่างทางการเมืองนี้ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้กลุ่มตนเอง เมื่อผนวกกับความพร้อมหรือความสามารถในการรู้ทิศทางทางเศรษฐกิจ และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้าน

ต่างๆของกลุ่มทุน กลุ่มธุรกิจที่มีความพร้อมมากกว่ากลุ่มอื่นอยู่แล้ว จึงสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที เช่นเดียวกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นอย่างดี จนสามารถปรับตัวเองให้พร้อม เพื่อให้เข้ากับเขตการค้าเสรีไทย-จีน ได้ทันที นอกจากนี้มีข้อน่าสังเกตว่าลูกเขยของเครือเจริญโภคภัณฑ์ก็เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมเจรจาในเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้มาแล้ว ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับเกษตรกรรายย่อยมากมายที่ไม่มีส่วนร่วมในการเจรจาเขตการค้าเสรี หรือไม่มีโอกาสเข้าถึงทิศทาง ด้านเศรษฐกิจ หรือนโยบายต่างๆของภาครัฐ ยังผลให้ภาคการเกษตรไม่สามารถปรับตัวได้อย่างทันท่วงทีและไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้

สำหรับ Almond และ Powell ได้ให้นิยามกลุ่มผลประโยชน์ว่าเป็นกลุ่มคนที่เชื่อมโยงกัน โดยมีความสนใจหรือห่วงใยสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยมีความดำเนินอยู่ไม่มากนัก น้อยกว่าเขามีความเชื่อมโยงดังกล่าวกันอยู่ ซึ่งทั้งสองได้จำแนกกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ³

1. กลุ่มผลประโยชน์ของคนที่ไม่เคื่องกว้างไร้บรรทัดฐาน (anomic interest groups) คือกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันตามอารมณ์ เช่นการจลาจล การเดินประท้วงต่างๆ เป็นต้น การเรียกร้องผลประโยชน์ในรูปลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นในสภาพที่ไม่มีกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งอยู่ในสังคม หรือหากว่ามีก็มีบางกลุ่มที่ถูกปิดกั้นมิให้แสดงความต้องการออกมา ดังนั้นความไม่พึงพอใจที่ถูกปิดอยู่จะปะทุออกมา ถ้ามีเหตุการณ์เอื้ออำนวย หรือปลุกระดมให้เกิดขึ้น การชักนำนี้อาจกระทำโดยผู้ที่ผู้ที่อยู่ในอำนาจทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของเขาเองก็เป็นได้ แต่ไม่มีการจัดตั้งเป็นองค์การแต่อย่างใด

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้ง (non-associational interest groups) หมายถึงกลุ่มเครือญาติ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มภูมิภาค กลุ่มสถานภาพ กลุ่มชนชั้น มีความรู้สึกร่วมกัน เรียกร้องผลประโยชน์ของเขาเป็นครั้งคราว โดยผ่านบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน (institutional interest groups) คือ องค์การที่เป็นทางการ เช่นพรรคการเมือง สถาบันนิติบัญญัติ กองทัพ ศาสนา หน่วยงานอื่นๆ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะอย่างอื่นที่ไม่ใช่การเรียกร้องผลประโยชน์ กลุ่มเหล่านี้อาจเรียกร้องผลประโยชน์ของกลุ่มเอง หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มอื่นในสังคม นอกจากนี้กลุ่มย่อยภายในสถาบันอาจเรียกร้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของตนก็ได้

4. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นทางการ (associational interest groups) คือกลุ่มที่มีการจัดตั้ง มีสมาชิกเป็นการแน่นอน เช่นกลุ่มสหภาพแรงงาน สมาคมนักธุรกิจ เป็นต้น เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นปากเป็นเสียงแทนผลประโยชน์ของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ

³ อ้างในทฤษฎีสาม ขุมพล, ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547) หน้า 115-120.

จากข้อมูล และทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการรวมตัวของรัฐบาลสมัย พ.ศ. ๒๕๓๖ นั้นเป็นการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้ง (non-associational interest groups)⁴ ซึ่งการรวมตัวของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ได้สร้างพัฒนาการของกลุ่มทุนอีกระดับหนึ่ง คือ จากอดีตที่ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองต่างๆ ทุกพรรค อย่างเช่น สมัยนายอุเทน เศรษฐพานิชย์ หรือนายชิน โสภณพณิชย์ เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าพรรคการเมืองใดเป็นรัฐบาล กลุ่มธุรกิจเอกชนต่างๆ ล้วนได้รับผลประโยชน์ทั้งสิ้น แต่การให้การสนับสนุนทุกพรรคการเมืองก็มีข้อเสียคือ จำเป็นต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ขณะเดียวกันอาจสร้างความไม่พอใจให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้นอกจากนี้แม้ผลประโยชน์ที่ได้รับ ก็อาจไม่คุ้มเท่ากับเงินลงทุนที่เสียไป กล่าวคือนโยบายที่ออกมาของกลุ่มตนเองอาจได้รับประโยชน์ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเสียทีเดียว รวมถึงต้องคอยตามใจผู้มีอำนาจทางภาครัฐอีกด้วย แต่ในสมัยรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๓๖ นั้นแทบมิได้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวสักเท่าใด เนื่องจากว่าอดีตพรรคการเมืองไทยรักไทยได้พัฒนากลไกทางการเมืองขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง คือเกิดการรวมกลุ่มทุนต่างๆ มากมาย และตัวแทนจากกลุ่มธุรกิจเหล่านั้นเป็นผู้ที่เข้ามาเรียกร้องผลประโยชน์เพื่อกลุ่มของตนเอง โดยการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเสียเอง รวมถึงออกนโยบายต่างๆ ให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งประเด็นนี้สำหรับผู้วิจัยแล้วถือว่าเป็นข้อได้เปรียบสูงสุดทางธุรกิจของกลุ่มธุรกิจต่างๆ และเมื่อประสานกับศักยภาพ ความพร้อมของกลุ่มธุรกิจต่างๆ ในการเตรียมตัวเพื่อการปรับตัวล่วงหน้า จึงเกิดประโยชน์มหาศาลแก่กลุ่มธุรกิจต่างๆ จนดูเหมือนว่ามีเพียงกลุ่มธุรกิจไม่มีกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ ขณะที่อีกหลายกลุ่มเสียผลประโยชน์ หรือได้รับประโยชน์ไม่เต็มที่

4.2 เขตการค้าเสรีไทย-จีนกับการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจไทย

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีนถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะประเภทหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนชาวไทยทุกคนอย่างไม่รู้ตัว ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ชาวสวน ประชาชนผู้บริโภคสินค้าต่างๆ เป็นต้น แต่นโยบายสาธารณะนี้กลับไม่เอื้อผลประโยชน์แก่เกษตรกรผู้ปลูกพืชทั้งหลายอย่างเต็มที่ ซึ่งเกษตรกรเหล่านั้นล้วนเป็นกระดูกสันหลังของประเทศชาติทั้งสิ้น เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ ดังนั้นศักยภาพและความพร้อมของคนกลุ่มนี้จึงมีไม่มากนัก หรือเพียงพอจะแข่งขันกับกลุ่มธุรกิจเอกชนได้ แต่ในทางกลับกันนโยบายนี้กลับเพิ่มโอกาสให้กลุ่มธุรกิจเอกชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นจากข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งกลุ่มทุนนั้นคือ กลุ่มทุนที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเกษตร และมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับรัฐบาลสมัย พ.ศ. ๒๕๓๖ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลจีนอีกด้วย ต่อไป

⁴ เติ้งฮ้างในพจนานุกรม ชุมพล, ระบบการเมืองความรับผิดชอบต่อสังคม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547) หน้า 115-

ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงความพร้อม และศักยภาพของกลุ่มธุรกิจ ลักษณะ โครงสร้างของกลุ่มธุรกิจ คั้งกล่าวในแง่สายสัมพันธ์กับรัฐบาลยุคไทยรักไทย รวมทั้งพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่คาดว่าจะกลุ่มนี้ ได้รับหลังจากที่ไทยเปิดการค้าเสรีกับจีน

4.2.1 ประวัติความเป็นมาและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ กับรัฐบาลสมัย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและระบบราชการไทย

บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ หรือ เครือ ซี.พี. เป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนเกี่ยวกับเกษตร อุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งสร้างตัวและขยายกิจการจนสามารถเป็นบริษัทข้ามชาติ ของประเทศกำลังพัฒนาที่มีอิทธิพลมาก โดยกลุ่มทุนนี้เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนขนาดใหญ่ ที่เริ่ม จากร้านค้าเมล็ดพันธุ์พืชเล็กที่ชื่อ เจียไต๋ ย่านเยาวราช กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2464 และสามารถขยาย บริษัทจนมีบริษัทในเครือกว่า 250 บริษัททั่วโลก ซึ่งบริษัททั้งหลายสามารถสร้างรายได้รวม มากกว่า 13,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี มีกลุ่มธุรกิจการเกษตรเป็นธุรกิจหลักของเครือเจริญ โภค ภัณฑ์ ซึ่งนายธนินท์ เจียรวนนท์ ลูกชายคนหนึ่งของผู้ก่อตั้งเจียไต๋ ได้ทำการขยายธุรกิจต่างๆ ไป อย่างหลากหลายในอุตสาหกรรมอาหาร ไม่ว่าจะเป็นอาหารทะเล กุ้ง รวมถึงธุรกิจค้าปลีก และการ ขนส่งสินค้าในนาม โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์ หรือแม็คโครในไทย(นายธนินท์เป็นกรรมการบริหารอยู่ ซึ่งแตกต่างจากโลตัสที่นายธนินท์เป็นเจ้าของกิจการโดยตรง) ไคนามิคโลจิสติกส์ ร้านค้าสะดวกซื้อ เซเว่น-อีเลฟเว่น ธุรกิจประกันภัย และสื่อสาร โทรคมนาคม ประกอบด้วย บริษัท เทเลคอมเอเชีย ทูคอร์เปอร์เรชั่น และยูบีซี(ทริวิชั่นในปัจจุบัน) รวมทั้งมีธุรกิจที่ลงทุนในประเทศจีนอีกมากมาย โดยเครือเจริญ โภค ภัณฑ์ยังเป็นกลุ่มทุนโพ้นทะเลรายแรกสุดที่ได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนจากเขต เศรษฐกิจพิเศษชันไห่ และเป็นบริษัทแรกของไทยที่ไปลงทุนโดยตรงในจีน โดยได้รับใบอนุญาต การลงทุนซึ่งเป็นกลุ่มต่างชาติรายแรกได้ที่ 001 ในนามบริษัท ซี.พี.คอนทีเนนตอลฯ จำกัด (บริษัท เจียไต๋ คอนติเนนเตอร์เนชั่นแนล ซึ่งเป็นการร่วมพันธมิตรตามฝ่าย ระหว่างเครือ ซี.พี. บริษัท คอนติเนนตัล เกรน จำกัด และมณฑลกวางตุ้ง¹) โดยประกอบกิจการผลิตอาหารสัตว์ จากโรงงาน อาหาร โรงแรกที่เขตเศรษฐกิจเมืองเซินเจิ้น มณฑลกวางตุ้ง ได้ขยายการลงทุนไปในเขตอื่น เช่น เชียงใต้ เทียนจิน เซินหยาง และเมืองอื่นๆ ทางภาคเหนือของจีนอย่างรวดเร็ว โดยหันไปตั้งบริษัท เอ็กซ์อูอุตสาหกรรมจำกัด เพื่อลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น โรงงานผลิตรถจักรยานยนต์ โรงงานผลิตอะไหล่รถยนต์ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า โรงกลั่นน้ำมัน การสื่อสาร โทรคมนาคม โรงงานผลิตวัสดุก่อสร้าง ธนาคาร การพัฒนาที่ดิน และศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่สุดที่มหานครเซี่ยงไฮ้ จนกระทั่งเครือข่ายธุรกิจการลงทุนของกลุ่มเครือเจริญ โภค ภัณฑ์ สามารถขยายบทบาททางเศรษฐกิจเข้าไปในทุกมณฑลของจีนแผ่นดินใหญ่ได้ โดยรายได้ที่เพิ่มขึ้น

¹ เจ้าตัวซีพีคิด "ทรงอิทธิพล" 1 ใน 25 นักธุรกิจระดับโลก [Online], 2546. แหล่งที่มา : http://www.thaipost.net/index.asp?bk-thaipost&post_date=10/Oct/2548&news_id=73871&cat_id=501 [20 กันยายน 2550]

² อธิวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, 4 อภิมหาอาณาจักรธุรกิจการค้าไทย (กรุงเทพฯ : พังคน, 2545), หน้า 41.

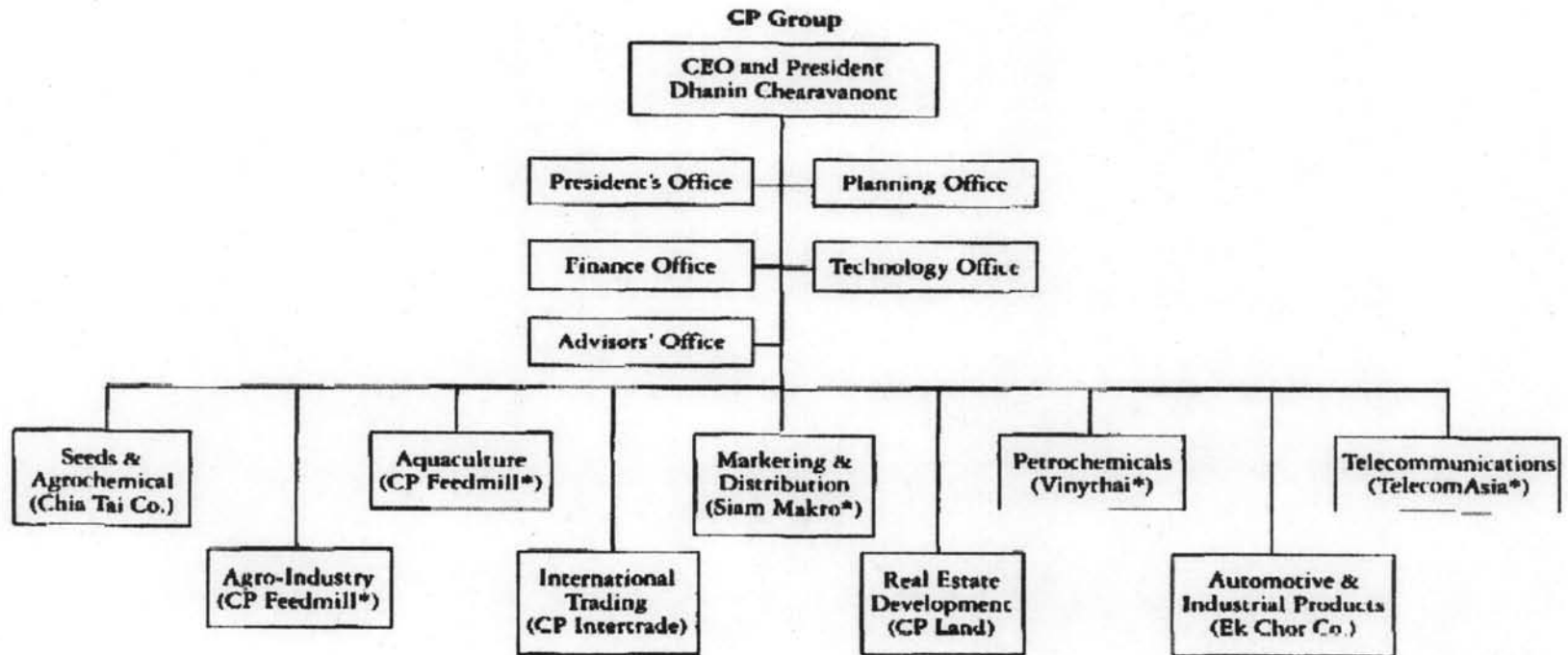
ของกิจการลงทุนในประเทศจีนของกลุ่มนี้ได้ขยายตัวในอัตราร้อยละ 10-15 ในแต่ละปีตลอดมา ซึ่งมีมากกว่าผลประกอบการลงทุนของกลุ่มนี้ทั้งหมดในประเทศไทยตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 และตั้งแต่นั้นมา ธุรกิจการลงทุนของกลุ่มนี้ (ในประเทศจีนเรียกว่า กลุ่มเจ็ดดาว) ซึ่งเป็นภาษาจีนกลางของคำว่า “เจ็ดดาว” ในภาษาแต้จิ๋ว ได้กลายเป็นกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลที่รัฐบาลจีน และผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนยังให้เกียรติไว้วางใจ และให้ความสนับสนุนกับนายธนินท์ เจียรวนนท์ จนกระทั่งแต่งตั้งให้นายธนินท์เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารและปกครองเกาะฮ่องกง ซึ่งทำที่ต่างๆ ในการต้อนรับที่รัฐบาลจีนมีต่อบุคคลผู้หนึ่งที่เดินทางไปปักกิ่ง สื่อมวลชนในสิงคโปร์ถึงกับกล่าวเสียดสีว่าดีกว่าการต้อนรับนายกรัฐมนตรี หรือประมุขคนใดคนหนึ่งซึ่งมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เสียด้วยซ้ำไป

ปัจจุบัน กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์นอกจากจะกลายเป็นกลุ่มธุรกิจการเกษตรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยแล้ว ยังเป็นกลุ่มธุรกิจการเกษตรที่ใหญ่สุดแห่งทวีปเอเชีย และเป็นกลุ่มทุนไทยเชื้อสายจีนที่มีขนาดการลงทุนมากที่สุดในประเทศจีนอีกด้วย⁷ โดยบริษัทในเครือทั้งหมดสามารถสร้างรายได้ในแต่ละปีทั่วโลกมากกว่า 7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ซึ่งบริษัทมีโรงงานอาหารสัตว์ 100 กว่าโรง และเปิดดำเนินการอยู่กว่า 180 บริษัท ที่อยู่ในเกือบทุกกลุ่มธุรกิจ ตั้งแต่ธุรกิจเกษตรครบวงจร อุตสาหกรรมผลิตอาหาร ไวน์ ชา ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจบริการการเงินการธนาคาร ธุรกิจค้าปลีก และไม่ว่าแม้กระทั่งธุรกิจเล็กๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องสำอางต่างๆ เป็นต้น ยังไม่นับรวมถึงบริษัทใหม่ที่กำลังจะร่วมทุนเพิ่มตามมาอีกหลายบริษัท ในอนาคตซึ่งเมื่อรวมเม็ดเงินที่ใช้ลงทุนในช่วง 20 กว่าปีที่ผ่านมาแล้ว มีมูลค่ามากกว่า 1,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นเงินไทยประมาณ 40,000-64,000 ล้านบาท ขณะที่อัตราการลงทุนใหม่นั้น เรียกได้ว่ายังมีการขยายการลงทุนต่อเนื่องนั้นประมาณ 10% ของเม็ดเงินลงทุนที่เคยใช้มาก่อนหน้านี้ จนกระทั่งชาวจีนยอมรับว่า “ซีพี” เข้าไปช่วยสร้างงานสร้างอาชีพให้พวกเขามีรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น⁸ ซึ่งสามารถพิจารณาถึงแผนภูมิโครงสร้างการลงทุนของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์และตารางธุรกิจต่างๆของบริษัทที่ลงทุนในประเทศจีนได้ดังนี้

⁷ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์, จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่, หน้า 413.

⁸ เบ็คคัว 8 ซอนซุทร์ ฐใจเจ้าตัว “ซีพี” ต้าอภิมหา “ซุมทรัพย์” จีน [Online]. แหล่งที่มา : <http://www.matichon.co.th/weekly/weekly.php?srctag=0411041145&srctag=2005/09/30&search=no> [20 กันยายน 2550]

แผนภูมิที่ 4.1 โครงสร้างของบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์



(company name) is the leading company of each group

*signifies listed companies

Source: The CP Group

Fig. 1 Company structure

⁹PAVIDA PANANOND and CARL P. ZBITHAML. 1998. The international expansion process of MNEs from developing countries : A case study of Thailand's CP Group, *Asia Pacific Journal of Management* (vol.15), p.168.

แผนภูมิที่ 4.2 แผนภูมิโครงสร้างการลงทุนของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์¹⁰

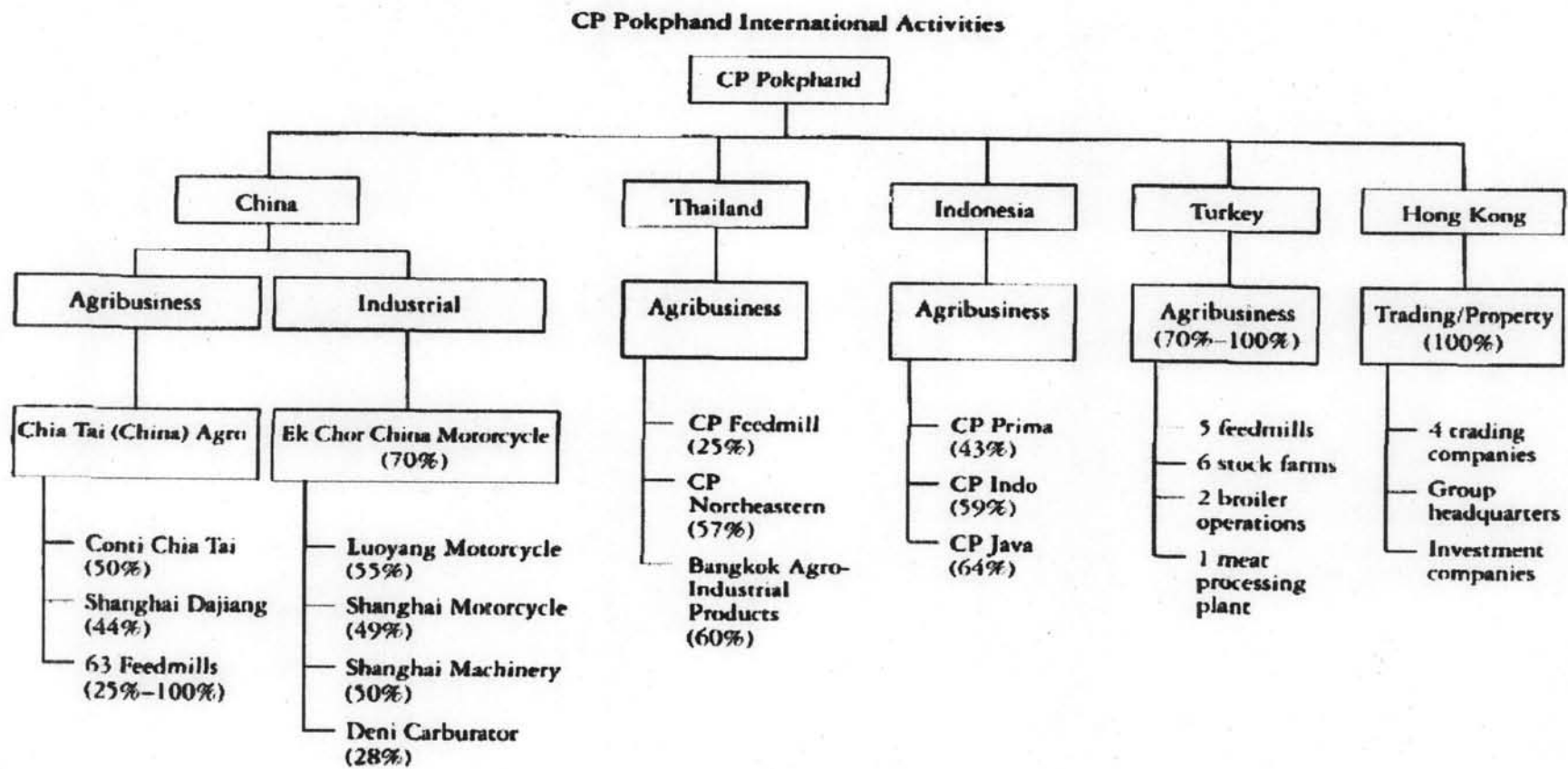


Fig. 2 CP Pokphand structure

¹⁰ PAVIDA PANANOND and CARL P. ZEITHAML. 1998. The international expansion process of MNEs from developing countries : A case study of Thailand's CP Group, *Asia Pacific Journal of Management* (vol.15), p.168.

จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมานั้นต้องยอมรับว่าบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นบริษัทหนึ่งที่มีศักยภาพ ความมั่งคั่ง และความพร้อมมากที่สุดในประเทศไทย ยิ่งเมื่อรวมกับความสัมพันธ์อันดีหรือการลงทุนอย่างยาวนานในจีนระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์และจีนแล้ว ยิ่งทำให้ผู้วิจัยยอมรับว่าศักยภาพ ความมั่งคั่ง และความพร้อมที่เครือเจริญโภคภัณฑ์มีเหนือกว่ากลุ่มอื่นๆ เช่นกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยนั้น เป็นข้อได้เปรียบสำคัญประการหนึ่ง หรือข้อแตกต่างที่ทำให้กลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ได้เปรียบ หรือ ได้ประโยชน์จากเขตการค้าเสรีไทย-จีนมากกว่ากลุ่มอื่นนั่นเอง

เมื่อได้ทราบความเป็นมา โครงสร้างการลงทุนของบริษัท และศักยภาพของเครือเจริญโภคภัณฑ์แล้ว ต่อมาที่จะเป็นการตั้งข้อสังเกตถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ กับรัฐบาลยุค พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีหลายกรณีให้พิจารณา แต่ในที่นี้จะขอนำเสนอตัวอย่างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ระหว่างกันของทั้งสองฝ่าย

สมัย พ.ศ.ท.ทักษิณเป็นหัวหน้ารัฐบาลนั้น ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มธุรกิจซึ่งเข้าข่ายผูกขาดและมีอำนาจเหนือตลาดสามารถเข้าสู่อำนาจและตำแหน่งทางเมืองมากขึ้น ตั้งแต่ระดับใจกลางของอำนาจ คือ มีตัวแทนไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เป็นเลขานุการรัฐมนตรี และเป็นผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายการเมืองและกลุ่มธุรกิจผูกขาดในรัฐบาลนั้น ได้มีกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ของตระกูลเจียรวนนท์เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย โดยในสมัยที่นายสมคิดเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายธนินท์ เจียรวนนท์เป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และได้ให้บริษัทในเครือ เช่น เจริญโภคภัณฑ์อีสาน และบริษัทไวร์เออ แอน ไวร์เลส เป็นผู้บริจาคเงินให้พรรคไทยรักไทย 200,000 บาทด้วย และเป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มธุรกิจดังกล่าวมีสายสัมพันธ์แนบแน่นกับรัฐบาลยุคปัจจุบันมาก อีกทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องก็เป็นธุรกิจผูกขาด และมีอำนาจเหนือตลาด (ธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตร) เป็นการใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวให้อำนาจการเมืองคุ้มครอง และอุปถัมภ์ประโยชน์ให้แก่พวกตน ซึ่งมีกรณีตัวอย่างศึกษาในเรื่องการตั้งคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า และคณะกรรมการกลางว่าด้วยการกำหนดราคาดินค้าและบริการปี 2543 และ 2545 ซึ่งมาจากพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 เป็นกลไกการกำกับดูแลการแข่งขันจากภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างเสรี และป้องกันมิให้เกิดการกระทำอันไม่เป็นธรรมในการประกอบธุรกิจ แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีคณะกรรมการมาจากภาคธุรกิจที่ผูกขาดมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมด และคณะกรรมการกลางว่าด้วยการกำหนดราคาดินค้าและบริการทั้งในชุดปี 2542 และ 2545 นั้นมีสายสัมพันธ์กับธุรกิจผูกขาด เช่น ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ได้แก่ ร.ท. สุชาย เชาววิศิษฐ์ (อดีตรับผิดชอบการค้าภายใน) ซึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า และคณะกรรมการกลางว่าด้วยการกำหนดราคาดินค้าและบริการ โดยตำแหน่งปี 2543 ที่มีการพิจารณาประเด็นการผูกขาดธุรกิจเคเบิลทีวี แต่ในปัจจุบันเป็นกรรมการบริษัท เซเว่น-อีเลฟเว่นซึ่ง

อยู่ในเครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น และผลงานของคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ตั้งแต่ปี 2542 ที่เป็นตัวอย่างของการถูกร้องเรียนเกี่ยวกับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ในเรื่องกรณีการควบรวมกิจการของบริษัท ยูไนเต็ค บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น (UBC) ซึ่งเมื่อก่อนปี 2541 ธุรกิจโทรทัศน์บอกรับเป็นสมาชิก (เคเบิลทีวี) ที่มีผู้แข่งขัน 2 รายคือ บริษัท อินเตอร์ เนชั่นแนล บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น (มหาชน) จำกัด (IBC) และบริษัท ยูทีวี เคเบิลเน็ตเวิร์ค (มหาชน) จำกัด (UTV) แต่เนื่องจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจทำให้บริษัท IBC และ UTV ได้รวมกิจการกันในเดือนกุมภาพันธ์ โดยให้เหตุผลเรื่องความอยู่รอดของบริษัท ในชื่อใหม่ว่าเป็นกลุ่มบริษัท ยูไนเต็ค บรอดคาสติ้ง คอร์ปอเรชั่น (UBC) และคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าได้ทำการพิจารณาข้อร้องเรียน กรณีการควบรวมกิจการของทั้ง 2 บริษัทในปี 2543 และได้พบพฤติกรรมการจำกัดทางเลือกของผู้บริโภคจริงตามรายงานของคณะอนุกรรมการ ดังเช่น UBC มีพฤติกรรมให้ลูกค้าใหม่ซื้อรายการเป็นแพคเกจ กล่าวคือ ไม่ว่าลูกค้าจะดูหรือไม่ดูก็จำเป็นต้องซื้อ และแม้ว่า UBC จะ ได้มีทางเลือกให้ซื้อแพคเกจได้ทั้งแบบราคาแพงคือ Gold package และแบบราคาถูก Mini package และ Silver package แต่บริษัทก็มิได้สร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภคอย่างแท้จริง เนื่องจากแพคเกจราคาถูกได้ตัดรายการที่เป็นที่นิยมออก เช่น รายการกีฬาและภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการยังพบว่าบริษัท ได้พยายามกีดกันมิให้สมาชิกรับรู้เกี่ยวกับ Silver package และได้กระทำการที่ไม่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการสมัครสมาชิกในแพคเกจราคาถูกจริง¹¹

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคณะอนุกรรมการจะสรุปผลการศึกษาว่า บริษัท UBC มีพฤติกรรมที่อาจเป็นการกีดกันทางเลือกของผู้บริโภคจริง แต่ในที่สุด คณะกรรมการแข่งขันทางการค้าก็ได้มีมติในเดือนกันยายน ปี 2543 ว่าการดำเนินธุรกิจของบริษัทไม่มีความผิดตามมาตรา 27 (1) (ห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจใครร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจอื่นกระทำการใดๆ อันเป็นการผูกขาดหรือลดการแข่งขันหรือจำกัดการแข่งขันในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่ง หรือบริการใดบริการหนึ่งในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ กำหนดราคาขายสินค้าหรือบริการเป็นราคาเดียวกัน หรือตามที่ตกลงกัน หรือจำกัดปริมาณการขายสินค้าหรือบริการแห่งพ.ร.บ.แข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 แต่เพียงได้มีมติให้ อ.ส.ม.ท. คู่อัยตราค่าบริการของกลุ่มบริษัท UBC และเพิ่มแพคเกจให้ผู้บริโภค เนื่องจากเห็นว่า อ.ส.ม.ท. เป็นผู้ให้สัมปทานเคเบิลทีวี และเป็นหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลด้านราคาอยู่แล้ว

เพราะฉะนั้น วงจรความสัมพันธ์ทางอำนาจทั้ง 3 กลุ่ม คือ ฝ่ายการเมือง กลุ่มธุรกิจ และระบบราชการมีการเอื้อผลประโยชน์และตอบสนองประ โยชน์ระหว่างกัน เพื่อคำว่า “ผลประโยชน์” ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Rational choice) ของ Hugh Ward คือ Ward นั้นมองว่า แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลนี้ วางอยู่บน

¹¹Ukrist Pathamanan, "The Thaksin Shinawatra Group: A study of the relationship between Money and politics in Thailand," *The Copenhagen of Asian Studies*, 2001, p.72-78.

พื้นฐาน วิธีการศึกษาแบบเศรษฐศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของผลประโยชน์เป็นหลัก ซึ่งต่างจากรัฐศาสตร์ยุคพฤติกรรมศาสตร์ (behavioralism) ที่อาศัยฐานความรู้ทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาเป็นหลัก

แนวการวิเคราะห์เชิงการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ได้ตั้งข้อสมมติฐานหลักไว้บางประการ ได้แก่¹²

ประการแรก ปึงเจกบุคคลนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ หรือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก (self-interest/benefit)

ประการที่สอง ปึงเจกบุคคลนั้นมีความสามารถในการใช้เหตุผล (rational capacity) อย่างเต็มที่โดยแยกออกจากเงื่อนไขทาง เวลา และอารมณ์ ในการเลือกวิถีแห่งการกระทำที่ดีที่สุด และได้รับผลประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่า การตัดสินใจเลือกนั้นจะต้องรับรู้ถึงผลที่ตามมาอย่างชัดเจน

ประการที่สาม ปึงเจกบุคคลนั้นมีความสามารถในการจัดลำดับความสำคัญของผลลัพธ์ได้ ดังนั้นปึงเจกบุคคลจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกซึ่งสำคัญสุด และมีทางเป็นไปได้หรือเกิดขึ้นได้มากที่สุด

กล่าวคือ กลุ่มธุรกิจผูกขาดซึ่งอาศัยประโยชน์จากนโยบายของรัฐและสัมปทานภาครัฐ ก็มักจะเป็นผู้บริจาคเงินสนับสนุนหรือเป็นเจ้าของพรรคการเมืองและเมื่อพรรคการเมืองนั้นๆ ได้เข้าไปเป็นรัฐบาลก็จะตอบแทน โดยการให้ผู้สนับสนุนรายใหญ่หรือตัวแทนดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี หรือตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นเกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน กลุ่มต่างๆ คิดถึงผลประโยชน์ของตนเองก่อน นอกจากนี้หากคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากฝ่ายการเมืองและมีผลประโยชน์ร่วมกับธุรกิจผูกขาดแล้ว คณะกรรมการแข่งขันทางการค้าซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดกติกาการแข่งขันของธุรกิจเอกชนก็อาจจะมิได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อผู้บริโภคอย่างแท้จริง กลายเป็นเกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนนั่นเอง¹³ กล่าวคือการเอื้อประโยชน์ของรัฐบาลต่อกลุ่มบริษัทของเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้น เป็นการคอร์รัปชันประเภทหนึ่งที่อาจารย์ผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้กล่าวไว้ว่า เป็นลักษณะการคอร์รัปชันที่เกิดจากการทับซ้อนของผลประโยชน์ หรือการขัดกันระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ส่วนบุคคล (การทับซ้อนของผลประโยชน์ของบุคคลที่มี 2 สถานะ หรือมากกว่าในเวลาเดียวกัน คือ ตำแหน่งสาธารณะ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี เป็นต้น และตำแหน่งในบริษัทเอกชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจมีความโน้มเอียงในการใช้อำนาจ และตำแหน่งสาธารณะหาประโยชน์ส่วนตัว หรือแสวงหาประโยชน์ให้กลุ่มพวกพ้องของตนเองทั้งทางตรง และทางอ้อมได้โดยง่าย หรือที่

¹² Hugh Ward, *Theory and Methods in Political science* (New York : St.Palgrave Macmillan,2002) p.65-89.

¹³ สุริยะใส กตะศิลา, "บทบาทกลุ่มทุนธุรกิจในบริบทสังคมนการเมืองไทย," *ธรรมานาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย* (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 201-221.

ภาษาอังกฤษเรียกว่า conflict of interest ซึ่งมักพบเห็นกันเสมอคือ รายได้ซึ่งมาจากการที่นักการเมืองและพวกพ้องได้รับโอกาสในการตั้งราคาสินค้า หรือบริการซึ่งพวกเขาทำการผลิตอยู่ในราคาสูงเนื่องจากเป็นธุรกิจผูกขาดหรือกึ่งผูกขาด ที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ”¹⁴ หรือผลกำไรอัตราสูงที่โยงกับภาวะการผูกขาดตลาด โดยเฉพาะบทบาทของกลุ่มธุรกิจต่อการเมืองไทยร่วมสมัย นอกจากนี้กลุ่มบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ยังเป็นมหาเศรษฐีที่เริ่มกิจการการค้าและได้เริ่มมีการผูกขาดตลาดทางอุตสาหกรรมการเกษตร และใช้ความสามารถทางเทคโนโลยีในการสร้างเนื้อสร้างตัว เมื่อร่ำรวยแล้วก็อาศัยการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ กับนักการเมืองและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งรัฐบาลพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาลที่เริ่มจากเป็นกลุ่มทุนนักธุรกิจที่สร้างสายสัมพันธ์กับกลุ่มทุนธุรกิจด้วยกัน และกลุ่มทุนเหล่านั้นก็ได้รับการเอื้อประโยชน์จากการที่รัฐบาลเปลี่ยนแปลงหรือออกนโยบาย หรือการแต่งตั้งบุคคลทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนผู้ให้การสนับสนุนให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ ซึ่งสามารถเข้ามากำหนดนโยบายให้เอื้อต่อประโยชน์ของกลุ่มตนเองได้ และกลุ่มดังกล่าวยังแสวงหาการเช่าทางเศรษฐกิจจากนโยบายของรัฐหลายโครงการ เช่น การจัดซื้อโครงการคันถ้ำยาง มูลค่า 2,000 ล้านบาท การมีธุรกิจที่รัฐออกกฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่น ระบบโทรคมนาคม เคเบิล ทีวี บีโคเคมี ประกันภัยสถาบันการเงิน เป็นต้น¹⁵ และเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งเกี่ยวกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และเขตการค้าเสรีไทย-จีน ที่บุคคลผู้มีความสัมพันธ์กับเครือเจริญโภคภัณฑ์ ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลขณะนั้น คือ นายวัฒนา เมืองสุข ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และมีฐานะเป็นหลานเขยของนายธนินท์ เจียรวนนท์ ที่นักข่าวมักเรียกว่า เซซีพี ส่วนอีกบุคคลหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือนาย วีระชัย วีระเมธีกุล ที่เป็นลูกเขยของนายธนินท์ เจียรวนนท์ ซึ่งเคยได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในขณะนั้น (2547) และได้ดูแลดำเนินงานต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งรวมถึงการเจรจาการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนครั้งนี้ด้วย

หากบุคคลธรรมดา หรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจเอกชนเป็นผู้บริหารประเทศ ก็คงไม่มีข้อสงสัยประการใด แต่ผอญผู้ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับการเจรจาเขตการค้าเสรีนี้ เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มธุรกิจเอกชนอย่างเครือเจริญโภคภัณฑ์ด้วย ดังนั้นข้อสงสัยเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนจึงเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ และเมื่อใช้แนวคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) วิเคราะห์นายวัฒนา เมืองสุข สมัยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นั้น พบว่านายวัฒนาเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญกับการทุจริตดำโยอบแห่ง พ.ศ.2547 (ดำ โยอบแห่งคือสินค้าประเภทผลไม้ที่สามารถส่งออกไปขายยังจีน ได้มากที่สุดตลอดหลายปีที่ผ่านมา) ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้นายวัฒนา เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ คือผลประโยชน์มหาศาล (รายได้หลายพันล้านบาทจาก

¹⁴ ศาสตราจารย์ไพจิตร, “คอร์ปชั่นสองรูปแบบ,” ธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นในสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย-ธรรม, 2546), หน้า 161-163.

¹⁵ นิพนธ์ ทวีตงศกร, “การผูกขาดกับระบบทุนนิยมไทย,” รัฐกับทักษิณ 1 (กรุงเทพฯ : ขอบคิดด้วยคน, 2547), หน้า 106, 116, 125.

โครงการนี้) อันส่งผลประ โยชน์ต่อบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ โดยนายวัฒนามีความสัมพันธ์ โดยตรงกับเครือเจริญโภคภัณฑ์นั่นเอง และขณะนั้นนายวัฒนายังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงพาณิชย์ ผู้เกี่ยวข้อง โดยตรงต่อ โครงการนี้อีกด้วย¹⁶

การทุจริตลำไยอบแห้งนั้นมีจุดเริ่มจากเดิมคือ มีบริษัททุนจากไต้หวันเข้ามาทำธุรกิจลำไยอบแห้งนานกว่า 10 ปี โดยช่วงแรกๆ บริษัทไต้หวันจะใช้วิธีรับซื้อลำไยสดจากเกษตรกร และทำลำไยอบแห้งส่งไปขายจีน โดยใช้วิธีการนำลำไยอบแห้งของไทยไปเปลี่ยนยี่ห้อว่าเป็นของพม่า-เวียคนามแทน ซึ่งทำให้สามารถลดภาษีนำเข้าประเทศจีนไปได้มาก เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศชายแดนติดประเทศจีนจึงทำให้ได้รับสิทธิพิเศษเสียภาษีนำเข้าประเทศจีนเพียงแค่ 7% เท่านั้น แต่ถ้าประเทศไทยนำเข้าจีนจะต้องเสียภาษีสูงถึง 35% จนอาจกล่าวได้ว่าธุรกิจลำไยอบแห้งอยู่ในมือไต้หวันมานานแล้ว พอหลังจากการเปิดเอฟทีเอ ไทย-จีน มาตรการรัฐที่เข้ามาช่วยเหลือก็เอื้อต่อกลุ่มทุนลำไยอบแห้ง ซึ่งในปี 2547 ทั้งกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรฯ ต่างให้ความหวังแก่เกษตรกรว่าหลังเปิดการค้าเสรีกับจีนแล้ว อนาคตของลำไยจะสดใสเพราะการลดภาษีเหลือเพียง 0% และคนจีนก็ขยนิยมนบริโภคลำไยอีกด้วย แต่สิ่งที่ภาครัฐไม่ได้กล่าวถึงเลยคือใครกันแน่ที่ได้ประโยชน์จากการส่งออกลำไยอย่างแท้จริง หากรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาการทุจริตลำไยที่มีอยู่เดิมได้ ต่อให้มีสิทธิพิเศษในการส่งออกมากมายแค่ไหน โอกาสที่เกษตรกรรายย่อย หรือแม้แต่พ่อค้ารายเล็กๆ จะสามารถเก็บเกี่ยวประโยชน์จากการค้าเสรีคงเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้มาตรการแทรกแซงราคาลำไยในปี 2547 มีการเปลี่ยนแปลงไปจากปี 2546 กล่าวคือจากเดิมที่ อ.ต.ก. (องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร) และ อ.ค.ศ.(องค์การคลังสินค้า) ทำหน้าที่รับจํานําราคาลำไย ก็เหลือเพียง อ.ต.ก. แต่เพียงหน่วยงานเดียว โดย คชก.(คณะกรรมการนโยบาย และมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร) มีมติเมื่อวันที่ 16 มิ.ย. 2547 อนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการกำกับดูแลแก้ไขปัญหาลำไยอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยอนุมัติงบประมาณช่วยเหลือทั้งสิ้น 4,323 ล้านบาท หลังจาก คชก. อนุมัติงบประมาณแล้ว อ.ต.ก. จึงมีการเปิดประมูลให้บริษัทเอกชนที่มีศักยภาพด้านการผลิตและดำเนินงานด้านการตลาดลำไยอบแห้ง เพื่อรับลำไยสด ไปดำเนินการอีกทอดหนึ่ง เนื่องจาก อ.ต.ก. มีเดอบลำไยไม่เพียงพอ โดยมีเงื่อนไขว่าบริษัทที่ทำการประมูลจะต้องจัดหาสถานที่ติดถนนลาดยางเป็นจุดรับซื้อ จัดหาเครื่องคัดขนาดลำไย เครื่องชั่งน้ำหนัก รถบรรทุก สำหรับการขนลำไยสดไปยังโรงงาน เดอบลำไย และซื้อลำไยอบแห้งจาก อ.ต.ก.ทันทีไม่น้อยกว่า

¹⁶ “อาททีเอไทย-จีนออกฤทธิ์ ลำไยได้อานิสงส์จริงหรือ,” [Online] แหล่งที่มา : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q3/article2004july22p4.htm>. [23 ตุลาคม 2550].

ร้อยละ 30 ของลำไยอบแห้ง นั้นเท่ากับว่าเปิดให้บริษัทเอกชนดังกล่าวดำเนินการเรื่องจตุรัสซื้อ ลำไยสดไปด้วยนั่นเอง¹⁷

แต่โครงการดังกล่าวก็ต่อเจ้าทุจริตมาตั้งแต่เริ่มต้น นับตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกบริษัทรับอบลำไยแห้ง และวิธีบริหารจัดการ สู้หลายบริษัทที่สามารถประมูลลำไยอบแห้ง คือบริษัท ปอเสง อินเทอร์เน็ต จำกัด ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าเป็นบริษัทเดียวกับบริษัทเครือข่ายโลกทัศน์นั่นเอง¹⁸ นอกจากนี้ข้อมูลจากบทความ “ประมูล ลำไยอบแห้งปี 47 ปมขัดแย้งผลประโยชน์” ตีพิมพ์ในกรุงเทพธุรกิจเมื่อวันที่ 14 ก.ค. 2547 ระบุว่ากลุ่มทุนในบริษัทปอเสงฯ ถือเป็นเอกชนที่มีประสบการณ์ทางด้านการค้าลำไยอบแห้ง ไทย-จีนมานาน แต่ผลการพิสูจน์หาเป็นเช่นนั้นไม่ แท้จริงแล้วบริษัทดังกล่าวเป็นบริษัทที่เพิ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 ด้วยเงินจดทะเบียน 1 ล้านบาทเท่านั้น แต่ภายหลังได้เพิ่มเงินจดทะเบียนเป็น 100 ล้านบาท ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2547 หรือหลังช่วงเวลาที่เปิดการประมูลลำไยนั้นเอง(1 พฤษภาคม พ.ศ. 2547) โดยบริษัทดังกล่าวจดทะเบียนบริษัทโดยมีนายวัฒนา ศิริพันธ์ และ น.ส. ศิริลักษณ์ สุทธิราช เป็นกรรมการผู้มีอำนาจ และผู้มีอำนาจตามบัญชีได้แก่ นายปรีชา ชินวัฒน์ โชติ อย่างไรก็ตามสัญญาที่บริษัทลงนามกับ อ.ต.ก.กลับไม่ปรากฏชื่อของบุคคลทั้งสาม แต่มีชื่อ นายสมนึก พรหมทัต เป็นผู้ลงนามในสัญญาทั้งหมดแทน นอกจากนี้บริษัทตั้งอยู่เลขที่ 372/1-2 อาคาร 24 ทาวเวอร์ ชั้นที่ 2 ห้อง 210 ซอยพระราม 9 บางกะปิ เขตห้วยขวาง จดทะเบียนประเภทธุรกิจนำเข้าซื้อและจำหน่ายสินค้าประเภทน้ำยาเคมี เช่น ก๊าซฟริออน มิใช่การจดทะเบียนในนามบริษัทลำไยอบแห้งอีกด้วย¹⁹ ซึ่งประเด็นดังกล่าวได้สร้างความสงสัยแก่ผู้วิจัยอย่างมากมาย เนื่องจากว่าข้อกำหนดหรือคุณสมบัติตามประกาศเชิญชวนเข้าร่วมโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 31 พ.ค.47 กำหนดว่า “ผู้ประกอบการจะต้องมีความมั่นคงทางสถานะการเงิน มีธุรกิจ และมีความรู้ ความชำนาญด้านการรับซื้อแปรรูป และการจำหน่ายลำไยอบแห้งไม่น้อยกว่า 3 ปี” แต่ปรากฏว่าบริษัทปอเสงฯขาดคุณสมบัติดังกล่าวโดยสิ้นเชิง เนื่องจากว่าบริษัทดังกล่าวขาดความชำนาญและความรู้ในการรับซื้อและแปรรูปลำไยอย่างแท้จริง โดยวันที่เข้ามาเซ็นสัญญากับ อ.ต.ก.นั้น ทางบริษัทยังไม่มีอุปกรณ์หรือเตาอบลำไยแม้แต่ตัวเดียว อีกทั้งการจดทะเบียนเพื่อทำการค้านั้น ยังระบุว่าเพื่อจำหน่ายน้ำยาเคมีด้วยซ้ำ มิใช่บริษัทเกี่ยวเนื่องกับการอบแห้งลำไยแต่ประการใด อีกทั้งบริษัทนี้เพิ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2544 ระยะเวลาเมื่อถึงวันประมูลเป็นระยะเวลาเพียง 2 ปีเกือบสามปีเท่านั้น และหลังจากได้รับ โครงการนี้จึงเกิดการเพิ่มทุนทะเบียนจาก 1 ล้านบาทเป็น 100 ล้านบาท²⁰ ซึ่งประเด็นนี้ยิ่งดูเคลือบแคลงน่าสงสัยเข้าไปอีก ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดคำถามแก่ อ.ต.ก. ว่าบริษัทที่ขาดคุณสมบัติทุกประการดังกล่าวนี้สามารถชนะการ

¹⁷ “มาตรการแก้ลำไยอิงคราตา,” สำนักข่าวประชาธรรม (6 สิงหาคม 2550).

¹⁸ “อาชีพไทย-จีนออกฤทธิ์ ลำไยได้สามสังค์จริงหรือ,” [Online] แหล่งที่มา : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2004q3/article2004july22p4.htm> [23 ตุลาคม 2550].

¹⁹ แหล่งที่มา : <http://www.nakbankerd.com/hotnews.html?nid=4852> [12 มกราคม 2551].

²⁰ แหล่งที่มา : <http://www.bo1.co.th> [12 มกราคม 2551]

ประมุขระดับชาติได้อย่างไรในวงเงินหลายพันล้านบาทได้อย่างไร ทั้งๆที่วันที่ชนะการประมูลบริษัทดังกล่าวมีเงินการจดทะเบียนบริษัทแค่ 1 ล้านบาทเท่านั้น แม้ในปัจจุบัน อ.ศ.ก.จะ ได้ยกเลิกสัญญาว่าจ้างการอบถ้ำไยแห่งกับบริษัทปอเฮงฯ จำกัดไปแล้วก็ตาม แต่แค่เริ่มต้นก็เห็นเงาตาของการทุจริตแล้ว

ภายหลังจากที่บริษัทปอเฮง อินเตอร์เทรด จำกัด ชนะการประมูลแล้ว เนื่องจากบริษัทดังกล่าวไม่มีเตาอบแห้งถ้ำไยเป็นของตนเอง ทางบริษัทจึงออกมาตรการที่ให้เอกชนต่างๆ มารับถ้ำไยไปอบแห้งอีกที ส่วนตนเองดำเนินการในฐานะคนกลาง ซึ่งการกระทำเช่นนี้แทนที่จะทำให้การอบแห้งถ้ำไยมีราคาที่ถูกลง กลับทำให้การอบแห้งนั้นมีราคาสูงขึ้นอีกด้วย โดยตนเองสามารถกินส่วนต่าง โดยที่ไม่ต้องทำอะไรเลย และที่ร้ายไปกว่านั้นคือเปิด โอกาสให้พ่อค้ารายย่อยที่รับซื้อถ้ำไยราคาต่ำจากเกษตรกร ยังคงไปใช้สิทธิสวมโควต้าแทนเกษตรกร โดยการนำถ้ำไยไปขายที่จตุรัสรับซื้อในราคาประกัน สามารถรับกำไร ได้มากขึ้นอีกทางหนึ่ง²¹ รวมถึงการเปิด “สต็อกถล่ม” หมายถึงการระบุว่าปริมาณถ้ำไยอบแห้งใน โกดังจำนวนมาก เพื่อกันไว้สำหรับพ่อค้ารายใหญ่ที่คว้านซื้อถ้ำไยจากเกษตรกรในราคาถูกมาขายให้แก่ภาครัฐ ทำให้ไม่เหลือโควตาสำหรับเกษตรกรรายย่อย เช่น โครงการรับจำนำถ้ำไยเมื่อ พ.ศ. 2547 นั้น ที่ อ.ศ.ก.รับจำนำถ้ำไยจากเกษตรกร และนำถ้ำไยมาอบแปรรูปทั้งสิ้น 9.5 หมื่นตัน แต่ปรากฏว่าบริษัทปอเฮงฯ ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งออกด้วยนั้นสามารถส่งออกถ้ำไยได้เพียง 4.4 หมื่นตัน โดยมีถ้ำไยที่หายจากรายการจำนวน 5.1 หมื่นล้านตันทีเดียว ซึ่งคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 1,700 ล้านบาททีเดียว²²

จะเห็นว่ามาตรการความช่วยเหลือของรัฐในปีนั้นใช้งบประมาณถึง 80% เป็นการช่วยเหลือธุรกิจถ้ำไยอบแห้งโดยเฉพาะเอกชนรายใหญ่โดยอ้อม ไม่ได้ช่วยพยุงราคาถ้ำไยให้ดีขึ้นแต่อย่างใด และข้อเท็จจริงในพื้นที่ก็สะท้อนชัดว่ามีเกษตรกรไม่ถึง 50 % ที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว ผู้ที่ได้ประโยชน์จากมาตรการดังกล่าวแบบเต็มเม็ดเต็มหน่วยคือบริษัทปอเฮง อินเตอร์เทรดจำกัดคนนั่นเอง ขณะที่มาตรการของปีก่อนหน้านั้นยังมีการรับจำนำทั้งถ้ำไยสด และถ้ำไยอบแห้ง ทำให้เกษตรกรรายย่อย หรือแม้กระทั่งพ่อค้ารายย่อยยังพอจะเข้าถึงเงินช่วยเหลือดังกล่าวบ้าง เพราะหากไม่ขายถ้ำไยสด ยังมีทางเลือกที่จะนำถ้ำไยไปอบแห้งขาย เป็นต้น

ซึ่งก่อนที่ภาครัฐจะออกมาตรการความช่วยเหลือเรื่องราคาถ้ำไย เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้มีส่วนชี้นำ และผลักดันให้มาตรการความช่วยเหลือเปลี่ยนแปลงไป และกลับไปเอื้อให้แก่เอกชนรายใหญ่คือ นายวัฒนา เมืองสุข รมว.พาณิชย์ ที่ออกมาให้ข่าวว่าการแก้ไขปัญหาราคาถ้ำไยในช่วงที่ผ่านมาทำให้รัฐขาดทุนมาก เพราะ ไปรับจำนำราคาถ้ำไยอบแห้งในราคาสูง คือเกรด AA กิโลกรัมละ 72

²¹เบญญา ศิลารักษ์, กิ่งกร นรินทร์กุล ณ อยุธยา และนันทา สิทธิธรรม “การค้นคว้าไทย-จีน ใครเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ ?” ข้อตกลงเขตการค้าเสรี ผลกระทบที่มีต่อประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรี ภาคประชาชน, 2547), หน้า 91-131.

²² “ค้นถ้ำไยแตกหัวรถจักรจีน,” [Online]แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/mgrWeekly/ViewNews.aspx?NewsID=9470000091315> [20 กันยายน 2550].

บาท ขณะที่ถ้าโยศราคาคาดเพียงแค่กิโลกรัมละ 15 บาท โดยถ้าโยอบแห้ง 1 กิโล จะต้องนำถ้าโยสด 3 กิโลมาอบ เท่ากับว่าหากเฉลี่ยราคาถ้าโยอบแห้งแล้วจะมีราคาสูงกว่าคือกิโลกรัมละ 24 บาท²³ ดังนั้นเกษตรกรจึงเลือกจำหน่ายถ้าโยอบแห้งมาก ทำให้รัฐไม่ได้กำไร การฮั้วกันอย่างเป็นทางการเช่นนี้ ไม่ว่าภาครัฐจะอ้างตัวเลขส่งออกที่เพิ่มขึ้นอีกก็พ้นด้านก็ไม่มีควมหมายอะไร เพราะแท้จริงแล้วรายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้เกษตรกรรายย่อย ท่อการค้ารายเล็กรายน้อยมีรายได้ที่ดีขึ้นแต่อย่างใด กลับเป็นกลุ่มทุนธุรกิจเอกชนบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากการค้าเสรีนี้ กลายเป็นการตอกย้ำว่าหาก “เปิดเสรี” ถ้ามี “การค้าที่ไม่เป็นธรรม” ก็ไม่มีความหมาย

4.2.2 ผลประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีนที่เอื้อต่อกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์

พิทยา ว่องกุลกล่าวถึงนโยบายเศรษฐกิจการเมืองเศรษฐกิจการเมืองของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ว่าอยู่ในกรอบของทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองส่วน ได้แก่ 1.เสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยการลงทุน ไร้พรมแดน ระบบการเงินเสรี และระบบการค้าเสรี 2.เสรีนิยมใหม่ทางการเมือง ได้แก่แปรรูปเป็นเอกชน การทำให้ประชาธิปไตยที่มุ่งหวังพัฒนาประชาธิปไตยให้เป็นแบบรวมศูนย์²⁴

การจัดตั้งเขตการค้าเสรีนับได้ว่าเป็นแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เป็นแนวความคิดที่ผูกโยงกับโลกไร้พรมแดน หรือโลกาภิวัตน์ ภายใต้แนวคิดดังกล่าวได้ทำให้เกิดการแข่งขันเสรีขึ้น โดยปราศจากกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับที่เคยปฏิบัติต่อกัน เช่นการตั้งกำแพงที่สูงเกินก็ต้องลดภาษีลงมา หรือการกักสินค้าเอาไว้เป็นระยะเวลาสั้น ก็ต้องปล่อยสินค้าตามระยะเวลาที่เหมาะสม ไม่มีการกั้นแล้งกันต่อไป เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวเปรียบเสมือนการโฆษณาแก่ผู้ที่มีแนวความคิดแสวงหาประโยชน์จากการค้าเสรี อีกนัยหนึ่งคือการสร้างความพอใจแก่ชนชั้นนายทุนหรือผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้มีธุรกิจระหว่างชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถมีการแข่งขันทางการค้าได้อย่างเสรี ซึ่งผู้ที่มีทุนหนาข่อมได้เปรียบเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตามการเจรจาการค้าเพื่อเปิดเสรีนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง อำนาจการต่อรองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวข้องกับดุลอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ระหว่างภูมิภาค และระหว่างกลุ่มประเทศ ซึ่งการเปิดเสรีทางการค้านั้นย่อมมีกลุ่มที่ได้รับประโยชน์ และกลุ่มที่เสียประโยชน์ โดยกลุ่มที่มักได้รับประโยชน์คือกลุ่มคนที่มีการจัดตั้งดีที่สุดในอำนาจต่อรองมากที่สุด หรือมีอิทธิพลต่อผู้กำหนดนโยบายมากที่สุด ขณะที่ผู้ที่เสียประโยชน์คือกลุ่มคนที่ไม่มีการตัดตั้ง ไม่มีอำนาจต่อรอง และไม่มีเส้นสายทางการเมือง ดังนั้นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลจึงสามารถผลักดันการกำหนดขอบเขตทิศทางและ

²³ สุพิชฌาย์ จันทร์ปา และ เกรียง ไกร พิกุลปาน, ถ้าโยอบแห้งปี 47 ปุ่มจัดแห่งผลประโยชน์, กรุงเทพฯธุรกิจ (14 กรกฎาคม 2550).

²⁴ พิทยา ว่องกุล, ทักษิณ โลกาภิวัตน์ (กรุงเทพฯ : สายธาร, 2547), หน้า 107.

สาระสำคัญของนโยบายเขตการค้าเสรี เพื่อเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจของตนเองได้มากที่สุดนั่นเอง โดยรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์ กับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณนั้น ผลประโยชน์ที่ทางกลุ่มได้รับนั้นมีทั้งที่ใช่ความเป็นมืออาชีพทางธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายจีน ในการสร้างเนื้อสร้างตัว ผสมผสานกับความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มธุรกิจเอกชนกับประเทศจีน และความสัมพันธ์กับรัฐบาล นำมาซึ่งการได้รับประโยชน์จากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้วย ซึ่งกรณีศึกษาในที่นี้ คือศึกษาว่ากลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-จีนหรือไม่ และมีส่วนผลักดันให้เกิดข้อตกลงดังกล่าวด้วยหรือไม่

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีนได้เริ่มต้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 นั้น มีทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบในเชิงลบ และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากเขตการค้าเสรีนี้ ซึ่งกลุ่มที่มีทั้งความพร้อม หรือศักยภาพทางธุรกิจมากที่สุด ย่อมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้มากกว่า ยิ่งกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคณะรัฐบาลแล้ว ย่อมสร้างประโยชน์ และความได้เปรียบสูงสุดแก่กลุ่มตนเองเป็นแน่ โดยกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ถือเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีพร้อมซึ่งคุณสมบัติข้างต้น นอกจากเป็นกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตรขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทยแล้ว ยังเป็นผู้ส่งออกผักและผลไม้ไปยังจีนรายใหญ่ที่สุดของประเทศ รวมถึงธุรกิจต่างๆภายในประเทศจีนอีกด้วย และภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีดังกล่าว เครือเจริญโภคภัณฑ์มีคนใกล้ชิดอยู่ในคณะรัฐบาลผู้บริหารประเทศอีกด้วย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้น คือ นายวัฒนา เมืองสุข ได้เคยให้ข้อคิดเห็นถึงประเด็น เขตการค้าเสรีไทย-จีน ว่า “แน่นอนผลกระทบของเอฟทีเอ อาจมีผลกระทบบ้างกับสินค้าภายในประเทศ แต่มีไม่มาก ในทางกลับกันอนาคตไทยจะ ได้ประโยชน์อย่างมากมหาศาล โดยเฉพาะการเข้าตลาดในจีนที่มีประชากรนับพันล้าน ส่วนสินค้าภายในประเทศที่ได้รับผลกระทบ เป็นสิ่งที่กระทรวงพาณิชย์เชื่อว่าไม่รุนแรง หนทางหนึ่งคือ ผู้บริโภคควรเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพ ไม่ส่งเสริมซื้อสินค้าราคาถูก และซื้อของที่ผลิตในไทย เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยกันส่งเสริมการค้าขายภายในประเทศได้”²⁵ การให้เหตุผลเช่นนี้ผู้วิจัยคิดว่าขาดความรอบคอบ และขาดความชัดเจนอย่างมาก เพราะทางกระทรวงขาดความพร้อมในการศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น และขาดการเตรียมการรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น สุดท้ายกลายเป็นว่ากลุ่มใดที่มีความพร้อมมากกว่า หรือศักยภาพมากกว่ากลายเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์

ขณะที่ทางสภาอุตสาหกรรมก็ได้ชี้ว่า ผลประโยชน์จากข้อตกลงเอฟทีเอ นั้นกระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มธุรกิจไม่กี่กลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการเตรียมการดี และมีความพร้อมมากกว่า ซึ่งติดตามข่าวสารผลการเจรจาเอฟทีเออยู่ตลอดเวลา และป้อนข้อมูลแก่ภาครัฐในการสนับสนุนให้ลดภาษีลงเหลือ 0% เพื่อให้สินค้าของตนได้รับประโยชน์ ขณะเดียวกันหากเห็นว่าสินค้าของบริษัท หรือกลุ่มตนจะได้รับผลกระทบจากข้อตกลงเอฟทีเอ ก็จะเสนอให้สินค้าในกลุ่มของตนเข้าไปอยู่ในกลุ่ม

²⁵ ดิม เอพีเอไทย-จีนระลอกใหม่ 10 สินค้า SMEs จ่อคิวล้ม [Online]. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/mgrWeekly/>

สินค้าอ่อนไหวที่มีระยะเวลาตกภาษีเหลือ 0% ยาวนานกว่า เพื่อให้มีระยะเวลาปรับตัวและได้รับผลกระทบจากการลดภาษีน้อยที่สุด ส่วนมากบริษัทเหล่านี้จะเป็นบริษัทใหญ่ๆ ที่มียอดขายเป็นหลักห้าพันล้านบาท หรือหมื่นล้านบาทขึ้นไป อาทิเช่น เครือซีเมนต์ไทย เครือเจริญโภคภัณฑ์ หรือ ทีพีไอ เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้จะติดตามข่าวสารเอฟทีเอตลอดเวลา และมีหน่วยงานในบริษัทที่ติดตามดูแลเรื่องเอฟทีเอเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการค้าอยู่ตลอดเวลา²⁶ ซึ่งตรงกับรายงานข่าวที่ระบุว่า นายมนตรี คงตระกูลเทียน ประธานคณะผู้บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ กลุ่มธุรกิจพืชครบวงจรของกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ทำธุรกิจพัฒนาและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ พืชไร่ ผลไม้และผัก รวมทั้งอาหาร) ประเมินว่ามูลค่าของการส่งออกผลไม้ไทยเฉพาะส้ม โอ มังคุด และมะม่วง ไปยังจีนจะเพิ่มเป็นสองเท่าเป็นเงินกว่า 150 ล้านบาท ในปี 2548 และเพิ่มเป็น 200 ล้านบาท ในปี 2549 และการเปิดเสรีทางการค้าทำให้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ สามารถส่งผลไม้ทางเรือโดยตรงไปยังจีนแทนที่จะผ่านฮ่องกงดังที่ผ่านมา โดยส่งผลไม้ต่างๆ ไปที่เซี่ยงไฮ้ ฉินตูและกวางเจา และมีนักธุรกิจจากหลายจังหวัดของจีน เช่น ฉินตู เกียวนิง ซานซี และเงินตงที่กำลังเจรจาให้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ขายผลไม้ต่างๆ เช่น ลูกแพร์ พลัม และแอปเปิ้ล จึงคาดว่าบริษัทเจริญโภคภัณฑ์จะสามารถจัดตั้งบริษัทร่วมค้า (เทรคเดอร์) 2 ประเทศได้ในมณฑลต่างๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ เสฉวน ซานตง ซานซี และฉ่านเหิงได้มากขึ้น²⁷

นอกจากนี้ นายมนตรียังได้ยอมรับว่า สำหรับธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้ประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ไทย-จีน โดยสินค้าของเครือเจริญโภคภัณฑ์ที่ส่งเข้าตลาดจีน จะใช้โลดตส ในจีนซึ่งมีอยู่ 52 สาขาเป็นเอทส์เกรด หรือแหล่งระบายให้กับผลไม้ไทย เช่น ส้มโชกุน มังคุด ส้มโอ ลำไย และสินค้าทุกประเภทของซีพี และกล่าวว่า "วันนี้เราใช้เอทส์เกรดของโลดตส เป็นตัวทำการตลาดในจีน แต่สินค้าของซีพีเองก็ต้องปรับปรุงคุณภาพเหมือนกัน ผลไม้ที่ซีพี ส่งเข้าตลาดจีน ปีก่อนขายได้ราว 1,000 ล้านบาท แต่ปีนี้คาดว่าจะมีรายได้ถึง 2,000 ล้านบาท ผมยอมรับว่าข้อตกลงเอฟทีเอมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้ในส่วนนี้"²⁸ และขอการขยายส้มโอที่กลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์เคยนำเข้าไปขายในจีน เมื่อปี 2547 ขายได้จำนวน 600 ตัน ถือว่าขายดิบขายดี จนปี 2548 ซี.พี. ต้องเพิ่มยอดนำเข้า ไปจีนเป็น 4,000 ตัน ซึ่งรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณขณะนั้นยังออกแผนส่งเสริมการขายผลไม้ โดยขอความร่วมมือจากห้างสรรพสินค้าชื่อดังภายในจีน เช่น โลดตส บิ๊กซี ให้ช่วย โปรโมตผลไม้ไทยด้วย ด้านนายเอกชัย เอกวินัย ผู้จัดการโครงการผลไม้ของบริษัทสหเจริญเอนเทอร์ไพรส์ (บริษัทหนึ่งในเครือเจริญโภคภัณฑ์) คาดการณ์ว่าการส่งออกส้มโอของบริษัทจะเพิ่มจาก 1,000 เคส

²⁶ ศ.อ.ท. 4 เอฟทีเอเอไอไม่กักรุ่น จีวีดูโทมพิอาร์ปลุกรายย่อย [Online]. แหล่งที่มา : http://www.fta-monitoring.org/Data/2005%20Sep/20050905/Gen%20news050905_2.pdf [20 กันยายน 2550]

²⁷ วิภาพันธ์ ก่อเกียรติจรรยา, ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีไทย-จีน [Online]. แหล่งที่มา : <http://www.thaifia.com/> [8 กรกฎาคม 2550]

²⁸ "ซีพีซัดโลดตส 52 สาขา ระบายผลไม้ขายคนจีน", [Online]. แหล่งที่มา : http://www.bangkokbiznews.com/2005/08/29/news_18455065.php?news_id=18455065 [22 กันยายน 2550]

(case) ต่ออาทิตย์เป็น 5,000 เคสต่ออาทิตย์ในอนาคตันโกด้ ทั้งนี้ส้มโอที่ส่งออกไปยังจีนจะขายได้ราคาถึง 17 หยวน (86 บาท) คอกลิโกรัม ขณะที่ราคาจำหน่ายในประเทศไทยอยู่ที่ 3 หยวน (ประมาณ 15 บาท) เท่านั้น ตลาดที่สำคัญของบริษัทคือเซียงไฮ้ และบริษัทได้เซ็นสัญญา 1 ปีส่งส้มโอให้แก่ซูเปอร์มาเก็ตชั้นนำของเซียงไฮ้ชื่อ “พาร์คสัน” (Parkson) คิว²⁹ จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับมากยิ่งขึ้น ภายหลังจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน ซึ่งไม่ว่าเบื้องหน้า หรือ เบื้องหลังต้องยอมรับว่ากลุ่มบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ล้วนได้เปรียบจากไปลงทุนธุรกิจในประเทศจีนมาก่อนบริษัทอื่นๆ อยู่แล้ว เมื่อผนวกพร้อมกับเรื่องการเตรียมพร้อม หรือติดตามข่าวสารเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีเป็นอย่างดี และศักยภาพของกลุ่มที่มีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มผู้ประกอบการ หรือกลุ่มเกษตรกรอยู่แล้ว เครือเจริญโภคภัณฑ์จึงได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ และสร้างความมั่งคั่งให้กับกลุ่มนี้มากขึ้นไปอีก

ขณะเดียวกันผลประโยชน์ที่เครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับจากเขตการค้าเสรีไทย-จีนยังไม่หมดแต่เพียงเท่านั้น เมื่อหันกลับมาพิจารณาที่เรื่องการนำเข้าผักผลไม้ของจีนมาสู่ไทย มองผิวเผินอาจดูเหมือนว่ากลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ไม่ได้รับผลประโยชน์ใด จากเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ แต่แท้จริงแล้วกลุ่มเครือเจริญโภคภัณฑ์ยังคงได้รับผลประโยชน์จากเขตการค้าเสรีไทย-จีน โดยหลังจากการสัมภาษณ์คุณสุพุมาลัย กลุ่มประมุขฝ่ายจัดซื้อผัก และผลไม้บริษัทสยามแมคโครจำกัด หรือแมคโคร นั้น กลับได้รับข้อมูลว่าแมคโครสามารถนำเข้าผักราคาถูก จากประเทศจีนมายังประเทศไทยได้สะดวกขึ้น โดยผ่านพ่อค้าคนกลางชาวจีน ทำให้ต้นทุนพืชผักที่จำหน่ายยังแมคโครราคาดลดลง จากเดิมแมคโครเคยตั้งพืชผักราคาสูงจากเกษตรกรไทย แต่ปัจจุบันการตั้งซื้อพืชผักจากเกษตรกรไทยลดลงมากกว่าครึ่ง กลายเป็นการตั้งซื้อพืชผักราคาถูกผ่านพ่อค้าคนกลางชาวจีนแทน โดยพ่อค้าชาวจีนนำเข้าพืชผักจากจีนผ่านทางภาคเหนือของประเทศไทย ทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อเกษตรกรไทย ซึ่งควานาชรินทร์ เจียรนวนนท์นั้น เป็นผู้หนึ่งที่เป็นกรรมการบริหารของบริษัทสยามแมคโครจำกัดคิว³⁰ ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้นับเป็นช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนสินค้าการเกษตร(ผลไม้)ของเครือเจริญโภคภัณฑ์ลดต่ำลง หรือราคาถูกลง ในขณะที่คู่แข่งทางการค้าของประเทศไทยอย่างประเทศเวียดนาม หรือ อินโดนีเซีย ฯลฯ ไม่ได้เปิดเขตการค้าเสรีกับจีนโดยตรง (อยู่ภายใต้กรอบอาเซียน-จีน) จึงทำให้ราคาสินค้าเกษตรจากประเทศต่างๆ สูงกว่าสินค้าจากเครือเจริญโภคภัณฑ์ ดังนั้นจีนจึงนิยมตั้งสินค้าจากเครือเจริญโภคภัณฑ์มากยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันต้นทุนสินค้าเกษตรของประเทศจีนก็ลดต่ำลงคิ้วเช่นกัน จนเป็นหนทางเพิ่มความมั่งคั่งแก่เครือเจริญโภคภัณฑ์อีกทางหนึ่ง คิวการนำเข้า

²⁹ มนตรี คุ้มวงศ์, ทีมไทยแลนด์ ดุยแควนังกร พืชราคาผลไม้ไทยในตลาดจีน [Online]. แหล่งที่มา : <http://www.nidambell.net/ekonomiz/2005q2/article2005may06p9.htm> [19 กันยายน 2550]

³⁰ เตือนเด่น นิคมบริรักษ์และสุภัทร ทวรรณกุล, 2549 ,การผูกขาดทางธุรกิจกับการเมือง

สินค้าเกษตร(ผัก)ราคาถูกจากจีนกลับมาจำหน่ายยังประเทศไทยด้วยนั่นเอง กลายเป็นว่าสุดท้ายเครือเจริญโภคภัณฑ์สามารถนำเข้าสินค้าราคาถูกจากจีนได้ ขณะเดียวกันก็สามารถส่งสินค้าปลอดภาษีจำนวนมากไปจำหน่ายยังจีนได้อีก นับว่าเป็นความเฉลียวฉลาดของการทำธุรกิจเลยทีเดียว

จากข้อมูลทั้งหมดที่ผ่านมานั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน แต่ประเด็นสำคัญที่ทำให้เครือเจริญโภคภัณฑ์ได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้นนั้น ผู้วิจัยขอแยกข้อสังเกตต่างๆ ออกเป็นสองประเด็นด้วยกัน

1. เครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนด้านอุตสาหกรรมเกษตรใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และอันดับต้นของทวีปเอเชีย ฉะนั้นเรื่องราวเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีไทย-จีนในพิกัด07-08 เรื่องผักและผลไม้ จึงเป็นสิ่งที่เครือเจริญโภคภัณฑ์หลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งเป็นแน่ และด้วยศักยภาพ หรือความสามารถทางการแข่งขันที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ผสมผสานกับความสัมพันธ์อันดีระหว่างบริษัทกับประเทศจีนที่มีมาเป็นระยะเวลาช้านาน จึงทำให้ก่อนเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็สามารถค้าขายระหว่างสองประเทศได้เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ยิ่งรวมเข้ากับการที่บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์มีการเตรียมการที่ดี และมีความพร้อมในการติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้บริษัทมีความสามารถในการเตรียมความพร้อม หรือปรับตัว เพื่อให้เข้ากับเขตการค้าเสรีได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ในขณะที่กลุ่มอื่นอย่างเกษตรกร หรือผู้ประกอบการนอกจากขาดเรื่องทุน หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว ยังขาดการเตรียมพร้อม ติดตามหรือศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเขตการค้าเสรีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเมื่อเปิดเขตการค้าเสรีแล้วจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเขตการค้านี้ได้เต็มที่ สุดท้ายกลุ่มที่มีความพร้อมมากกว่า หรือมั่งคั่งมากกว่าย่อมเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์มากกว่านั่นเอง

2. เครือเจริญโภคภัณฑ์มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยคนสนิทของนายธนินท์ เจียรวนนท์ล้วนแล้วแต่สามารถเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองในสมัยนั้นหลายตำแหน่งด้วยกัน จนอาจกล่าวได้ว่าหลายกระทรวงอันเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศล้วนแต่มีคนของเครือเจริญโภคภัณฑ์ทั้งสิ้น เช่น กระทรวงพาณิชย์ มีนายวัฒนา เมืองสุขดูแลกระทรวงการเกษตร และสหกรณ์ และกระทรวงต่างประเทศมีนายวิระชัย วีระเมธีกุล หรือแม้แต่ตัวนายธนินท์เองก็เคยเป็นที่ปรึกษากระทรวงการคลัง เป็นต้น แต่ภายใต้การบริหารงานประเทศของบุคคลในเครือเจริญโภคภัณฑ์มักพบปัญหาการทุจริต หรือคอร์รัปชันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น โครงการทุจริตดำไล 2547 โครงการดันกล้วยง เป็นต้น

การเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้นสามารถเพิ่มรายได้ และสร้างประโยชน์แก่เครือเจริญโภคภัณฑ์อย่างแน่นอน แต่ก็ผู้วิจัยยังไม่มีหลักฐานใดที่ชัดเจนพอ หรือบ่งบอกได้ว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์คือผู้ที่อยู่เบื้องหลังคอยผลักดันให้เกิดนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ เนื่องจากว่าเดิมเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นเป็นบริษัทที่มีความพร้อมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในทุกด้านอยู่แล้ว ซึ่งก่อนเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีน เครือเจริญโภคภัณฑ์ก็สร้างรายได้มหาศาลจากการค้ากับจีนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อเกิดเขต

การค้าเสรีไทย-จีนขึ้น อุปสรรคทางการค้าต่างๆ ถูกขจัดไป จึงไม่น่าแปลกใจที่เครือข่ายธุรกิจ โภคภัณฑ์ จะสามารถสร้างรายได้มหาศาลเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังคงข้อสังเกตเอาไว้ว่า เครือข่าย โภคภัณฑ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับอดีตรัฐบาลขณะนั้น อีกทั้งบุคคลใกล้ชิดกับ เครือข่าย โภคภัณฑ์นั้นยังดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองอีกด้วย และที่น่าสงสัยคือบุคคล เหล่านั้นเคยพัวพันเกี่ยวกับข่าวคราวการทุจริต โครงการต่างๆ นั้นเอง จึงอาจจะเป็นไปได้ หรือ ไม่ได้ ก็ได้ที่บุคคลในเครือข่าย โภคภัณฑ์เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการผลักดันเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้

สรุป

สมัย พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นคณะรัฐบาลนั้น รัฐบาลชุดนั้นได้ชื่อว่าคณะรัฐมนตรี นายทุน กล่าวคือเป็นคณะรัฐมนตรีที่มีโครงสร้างจากนายทุน หรือกลุ่มธุรกิจเอกชนเข้ามาบริหาร ประเทศเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคณะรัฐบาลก่อนหน้านั้น ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายบรรหาร ศิลปอาชา นายชวน หลีกภัย หรือนายอานันท์ ปันยารชุน พบว่า รัฐบาลดังกล่าวเป็นภาพของรัฐบาลนักการเมืองอาชีพเสียมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากคณะรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ อย่างชัดเจน โดยกลุ่มที่เข้ามาบริหารประเทศนั้นล้วนเป็นกลุ่มธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ หรือกลุ่มธุรกิจผูกขาดด้วยกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นตระกูลชินวัตร เจียรวนนท์ มหากิจศิริ ฯลฯ โดยกลุ่มต่างๆ ได้เริ่มเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังพรรคการเมือง คอยให้เงิน สนับสนุนพรรคการเมือง เปลี่ยนเป็นผู้เข้ามาบริหารประเทศเสียเอง เพื่อที่ฝ่ายตนเองสามารถสร้าง หรือผลักดันนโยบายต่างๆ ให้ฝ่ายตนเองได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ (กลายเป็นว่าในสมัยนั้น ได้เกิด กลไกทางการเมืองในรูปแบบใหม่ดังกล่าวขึ้นมา) ขณะเดียวกันการออกนโยบายทั้งหลายนั้นก็ พลอยเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนด้วย เพื่อป้องกันคำครหา สุดท้ายกลายเป็นปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนอย่างที่เกิดขึ้น ซึ่งนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้ เป็นนโยบายหนึ่งที่จะเกิดขึ้นจากกลไกทางการเมืองรูปแบบใหม่นี้ โดยอาศัยช่องว่างทางการเมืองที่เปิด โอกาสให้กลุ่มทุนเหล่านี้เข้ามาบริหาร ประเทศ และสร้างความมั่งคั่งให้แก่กิจการเมืองไทยเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนั้นได้สร้างความสงสัยให้แก่ประชาชนคนทั่วไป ตั้งแต่แรกแล้วว่าเพราะเหตุใด ไทยต้องเปิดเขตการค้าเสรีไทย-จีนในรายการสินค้าผักและผลไม้ก่อน ทั้งที่จริงแล้วสินค้าดังกล่าวหากส่งออกแข่งขันจริงๆ ไทยคงแพ้จีนเป็นส่วนใหญ่แน่ เนื่องจาก ประเทศจีนเป็นประเทศหนึ่งที่สามารถปลูกผักได้มากที่สุดของโลก ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น ไทยแทบ ไม่สามารถส่งออกสินค้าประเภทผักแข่งขันกับทางจีน ได้อย่างดี กลับกลายเป็นว่าเป็นว่าสร้างปัญหา ต่างๆ ให้กับเกษตรกรทางภาคเหนือ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกหอม กระเทียมมากยิ่งขึ้น โดยที่ ภาครัฐก็ไม่ได้ให้การสนับสนุน หรือช่วยเหลือเกษตรกรอย่างเต็มที่ สุดท้ายจึงเกิดปัญหาว่าผู้ใดกัน แน่ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากเขตการค้าเสรีนี้ ซึ่งจากการศึกษานั้นค้นพบว่าผู้ที่ส่วนร่วมในการ เจริญเขตการค้าเสรีไทย-จีน หรือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องขณะนั้น ล้วนเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเครือ

เจริญโภคภัณฑ์ทั้งสิ้น สาเหตุที่ต้องระบุว่า เป็นเครือเจริญโภคภัณฑ์นั้นเนื่องจากว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นบริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการเกษตรที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ความพร้อม และศักยภาพของบริษัทจึงมีมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างเครือเจริญโภคภัณฑ์กับประเทศจีน รวมถึงคณะรัฐบาลพ.ศ.ท.ทักษิณขณะนั้นล้วนมีความใกล้ชิดเป็นอย่างมาก จึงอาจนำมาซึ่งผลประโยชน์ทับซ้อนในนโยบายเขตการค้าเสรีนั่นเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเชื่อว่าเครือเจริญโภคภัณฑ์จึงเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดในนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีน ขณะที่เกษตรกร ไทยทางภาคเหนือบางกลุ่มกลายเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด จากนโยบายเขตการค้าเสรีไทย-จีนนี้